

Kiteen kaupungin ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma vuosille 2022-2025

Sisällys

Johdanto.....	4
Valvonnan suunnitelmallisuus ja tavoitteet	4
Valvontasuunnitelman sisältövaatimukset	5
Kiteen ympäristöolosuhteet ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot	5
Ympäristöolosuhteet	5
Yhdyskuntarakenne	5
Vesistöt ja niiden tila	6
Vesihuollon ja jätehuollon järjestäminen.....	6
Pohjavesialueet	7
Luonnonsuojelu	7
Pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot	7
Valvottavat kohteet.....	8
Ympäristönsuojelulain mukaiset ympäristöluvut.....	8
Ympäristönsuojelulain mukaiset ilmoitusvelvolliset toiminnot	8
Ympäristönsuojelulain mukaiset rekisteröitävät toiminnot	9
Ympäristönsuojelulain kertaluoneista toimintaa koskeva ilmoitusmenettely	9
Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta	10
Jätelain valvonta	10
Maa-aineslain valvonta	11
Vesilain valvonta	12
Vesihuoltolain valvonta	12
Maastoliikenne- ja vesiliikennelain valvonta	12
Merenkulun ympäristönsuojelulain valvonta.....	13
Toimintojen riskinarviointi.....	13
Toimialakohtainen riskinarviointi	13
Laitoskohtainen riskinarviointi	14
Otantamenetelmät	15
Valvontaohjelman laatiminen	15
Valvontatoimenpiteet ja valvonnan maksullisuus	16
Määräaikaistarkastus	16
Maa-aineslain mukaiset tarkastukset	17
Muut tarkastukset	17
Raporttien ja selvitysten tarkastaminen	18
Tarkkailutulosten seuranta.....	18
Hallintopakko ja tutkintapyynnöt	18
Jätelain laiminlyöntimaksu.....	19
Valvontaprojektit.....	19

Lausunnot.....	19
Valvontaohjelman ja -suunnitelman toteutumisen arviointi.....	19
Valvonnan organisointi ja resurssit	20
Valvontaan käytettävissä olevat resurssit.....	20
Tehtävien priorisointi	21
Delegoinnit	21
Viranomaisten välinen yhteistyö	21

Johdanto

Ympäristövalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että ympäristössä tapahtuvat toiminnot ovat lakien, asetusten sekä viranomaisten antamien lupien ja määräysten mukaisia. Ympäristönsuojeluviranomaisena toimii hallintosäännön mukaan ympäristölautakunta.

Ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaan valvontasuunnitelman laatiminen on kunnille pakollista. Kiteen kaupungin alueelle on laadittu ensimmäinen valvontasuunnitelman vuosille 2017-2021. Valvontasuunnitelmaan kootaan tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Valvontasuunnitelmassa on mukana myös muun lainsäädännön (maaineslaki, jätelaki, vesilaki ym.) edellyttämää valvontaa. Suunnitelmassa kuvataan valvonnan järjestämisen ja riskinarvioinnin perusteet ja valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Suunnitelmaan ei sisällytetä esimerkiksi lupa- ja ilmoituspäätösten valmistelua, lausuntojen antamista tai neuvontaa. Valvontasuunnitelma on julkinen asiakirja, josta ympäristölautakunta tekee päätöksen.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on valvontasuunnitelman laatimisen lisäksi laadittava luvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista ja niiden muusta säännöllisestä valvonnasta valvontaohjelma. Valvontaohjelmassa kuvataan tarkemmin tiedot valvottavista kohteista ja niihin kohdistettavista säännöllisistä valvontatoimista.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun valvontaohjelmaan perustuvista luvanvaraisten ja rekisteröityjen toimintojen määräaikaistarkastuksista ja niiden muusta valvontaohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta. Valvonnasta perittävistä maksuista päätetään ympäristönsuojeluviranomaisen taksassa.

Valvonnan suunnitelmallisuus ja tavoitteet

Valvontasuunnitelman ensisijaisena tavoitteena on järjestää luvanvaraisten ja rekisteröityjen toimintojen valvonta säännöllisesti ja tehokkaasti. Suunnitelmallisen valvonnan kautta saavutetaan riittävä, ennalta määritelty tarkastustiheys toiminnoille sekä varmistetaan toiminnanharjoittajien kesken tasavertainen tarkastuskäytäntö. Valvonnan tavoitteena on varmistaa lainsäädännön ja lupaehtojen noudattaminen ja sitä kautta ennaltaehkäistä ympäristön pilaantumista ja sen vaaraa. Valvonta on tehokasta, kun se kohdistetaan riskien arvioinnin perusteella haitallisimpiin suurimman riskin kohteisiin. Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteena on tunnistaa tapaukset, joista aiheutuu vaaraa terveydelle tai ympäristölle. Samalla seurataan lupamääräysten ja päästöraja-arvojen noudattamista sekä toiminnan yleistä lainmukaisuutta. Valvontasuunnitelmassa kuvataan riskinarvioinnin ja valvonnan priorisoinnin perusteet.

Valvonnan on oltava laadukasta, säännöllistä, tehokasta ja riskinarviointiin perustuvaa. Tähän liittyy valvontatoiminnan resurssien oikea mitoitus ja tarkastuskohteiden priorisointi. Myös viranomaisten yhteistyön onnistuminen on tärkeätä. Valvontaan kuuluu valmius rikostutkinnan käynnistämiseen, kun siihen on aihetta.

Valvontasuunnitelman sisältövaatimukset

Valvontasuunnitelman sisältövaatimuksia on avattu ympäristönsuojeluasetuksen (713/2014) § 28. Asetuksen mukaan valvontasuunnitelmassa on oltava:

1. yleisluontoinen arvio ympäristön pilaantumisen riskeistä suunnitelmaan kuuluvalla alueella;
2. tieto viranomaisen valvontavastuulle kuuluvista luvanvaraisista, ilmoituksenvaraisista ja rekisteröitävistä toiminnoista luettelona tai erillisenä sähköisenä rekisterinä;
3. kuvaus menettelystä valvontaohjelman laatimiseksi;
4. tieto siitä, miten ympäristöriskien arviointi tehdään, mitä perusteta siinä käytetään ja miten se ohja valvontaohjelman laatimista ja valvontaa;
5. tieto siitä, käytetäänkö määräaikaistarkastusten järjestämisessä otantamenettelyä, miltä osin otantaa käytetään ja mitkä ovat otannan laatimisen perusteet;
6. kuvaus ympäristönsuojelulain 169 §:n mukaisten tarkastusten vireilletulosta ja käytöstä; jos viranomaisella ei ole asiasta tarkempaa ohjeistusta, viittaus ympäristönsuojelulain 169 ja 186 §:n mukaisiin menettelyihin on riittävä;
7. tieto valvonnan voimavaroista henkilötötyövuosina ja muina valvontaa kuvaavina tunnuslukuina;
8. kuvaus viranomaisten välisestä yhteistyöstä valvonnassa.

Kiteen ympäristöolosuhteet ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot

Ympäristöolosuhteet

Kiteen kaupungin kokonaispinta-ala on 1 724,40 km² (1.1.2013), josta vesipinta-ala 470,81 km². Kitee on perustettu v. 1631 ja kaupungiksi Kitee tuli v. 1992. Kesälahden kunta liittyi Kiteen kaupunkiin 1.1.2013.

Alue kuuluu korkokuvaltaan ja maisemallisesti kolmeen eri maisema-alueeseen; Suur-Saimaan seutuun, Pohjois-Karjalan järvisetuun ja Laatokan-Karjalaan. Jakajana toimii toinen Salpausselkä pitkällä reunamuodostumajaksollaan, joka erottaa Kesälahdella Puruveden ja Pyhäjärven laajat vesialueet toisistaan.

Kaunista pelto-, perinne- ja luonnonmaisemaa voi nähdä mm. Kiteen itäisen sisääntuloreitin varrella Kiteenlahdessa ja Kesälahden Totkunniemessä. Nämä seudut ovat valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

Kunnan arvokkaimmat alueet liittyvät vesistöihin. Kiteenjärven ympäristö on Pohjois-Karjalan vanhimpia asutusalueita. Topografia on paikoin jyrkkäpiirteistä ja kasvillisuus rehevää. Rikkaat suurvedet, kuten Puruvesi, Orivesi, Karjalan Pyhäjärvi sekä Piimäjärvi laskevat vetensä Vuoksen kautta Laatokan eteläosaan ja itäpuoliset vesistöt Kiteenjokea pitkin Laatokan luoteisosaan. Suur-Saimaa, johon Orivesi ja Puruvesi kuuluvat, on Suomen runsas-saarisin järvi.

Yhdyskuntarakenne

Kiteen kaupungin ominaispiirteitä ovat kunnan neljä taajamaa; Kiteen keskustaajama, Kesälahden taajama, Puhos ja Tolosenmäki, joita ympäröi maa-seutu kyläyhteisöineen.

Kiteen välikulu vuoden 2020 lopussa oli 9 933. Kiteen väestömäärä vähentyi edellisestä vuodesta -2,0 %. Kesäkaudella Kiteen asukasmäärä kasvaa vapaa-ajan asutuksen takia. Loma-asutus on keskittynyt erityisesti rannoille.

Työpaikkoja Kiteellä oli vuonna 2020 3 372 kpl, joista alkutuotannon työpaikkoja oli 11,1 %, jalostuksen työpaikkoja 25,1 % ja palvelujen työpaikkoja 62,0 %. Viime vuosina työpaikat alkutuotannon piirissä ovat vähentyneet ja jalostuksen ja palvelujen osalta kasvaneet.

Vesistöt ja niiden tila

Kiteellä vesipinta-alaa on noin 471 km². Suurimmat vesistöt ovat Orivesi, Karjalan Pyhäjärvi ja Puruvesi. Tärkeimmät vesistöjemme kuormittajat ovat asumisjätevedet, teollisuusjätevedet sekä hajakuormitus. Monien järvien tilaa on olennaisesti heikentänyt aikoinaan tehty vedenpinnan lasku, mikä on vähentänyt niiden kuormituksen kestävyyttä.

Pohjois-Karjalan alueelle on laadittu vesienhoidon toimenpideohjelma vuosille 2016-2021. Ehdotus Pohjois-Karjalan vesienhoidon toimenpideohjelmaksi vuosille 2022-2027 on luonnosvaiheessa. Toimenpideohjelman mukaan valtaosa Pohjois-Karjalan tarkastelluista vesistöistä ovat erinomaisessa tai hyvässä tilassa. Kiteellä muutoksena edellisestä toimenpideohjelman vesistöjen ekologisesta luokituksesta on, että Kiteenjärven tila on laskettu hyvästä tyydyttävään luokkaan ja Ätäskö on nostettu tyydyttävästä hyvään luokkaan. Kiteellä ekologiselta tilaltaan tyydyttäväksi luokiteltiin järvistä Kiteenjärvi, Ylälampi, Juurikkajärvi, Hanelinlampi ja Puruveden Ristilahti sekä joista Juurikankanava, Lepikonjoki- Sirkkajoki, Humalajoki, Hiidenjoki, Piiimäjoki ja Myllyjoki.

Hajakuormituksen osuus vesistöjen kuormittajana on kasvanut, koska teollisuuden ja yhdyskuntien jätevesipäästöjä on pystytty vuosien kuluessa merkittävästi vähentämään. Merkittävin osa ravinnekuormituksesta on peräisin maa- ja metsätaloudesta sekä haja-asutuksesta. Pistemäinen ravinnekuormitus on pääosin peräisin teollisuudesta, yhdyskuntien jätevesistä ja turvetuotannosta

Vesihuollon ja jätehuollon järjestäminen

Kiteen kaupungin ja Kesälahden vesihuoltolaitokset sekä vesiosuuskunnat vastaavat toiminta-alueillaan vesihuollosta. Vedenottamoja Kiteellä on 7 kpl. Talousveden laadun valvonnasta vastaa Pohjois-Karjalan ympäristöterveys.

Jätevesihuollosta Kiteen kaupungin alueella vastaavat Kiteen kaupungin ja Kesälahden vesihuoltolaitokset sekä Kiteen Vesikunta ja Villalan jätevesiosuuskunta. Jätevedenpuhdistamoja on kolme, joista yksi sijaitsee Kiteen keskustaaajamassa, yksi Puhoksessa ja yksi Kesälahdella. Keskustaaajaman ja Puhoksen puhdistamon toiminnasta huolehtii Kiteen Vesikunta ja Kesälahden puhdistamon toiminnasta Kesälahden vesihuoltolaitos.

Vastuu kotitalouksien yhdyskuntajätehuollon järjestämisestä Kiteellä on Kiteen kaupungilla. Jätehuollon käytännön toteutuksesta huolehtivat Lassila & Tikanoja Oyj ja Biokymppi Oy siltä osin kuin jätehuollon järjestäminen ei ole tuottajavastuulain alaista toimintaa. Jätteenkuljetuksen osalta koko Kiteen kaupunki kuuluu kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen piiriin.

Pohjavesialueet

Kiteen alueella olevat pohjavesialueet on käyty läpi ja luokiteltu uudelleen vuonna 2019. Uuden luokittelun myötä siirryttiin vanhoista I ja II luokan pohjavesialueista luokituksiin 1 ja 2. Numeroinnin perusta pysyi samana, eli 1 luokan pohjavesialue on vedenhankintaa varten tärkeä pohjavesialue, ja luokka 2 tarkoittaa muuta vedenhankintakäyttöön soveltuvaa pohjavesialuetta. Lisäksi käyttöön otettiin merkintä E, joka kertoo, että pohjavesialue on sellainen, jonka pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen.

Kiteellä on 52 pohjavesialuetta, joista 5 kuuluu luokkaan 1, 5 luokkaan 1E, 28 pohjavesialuetta kuuluu luokkaan 2 ja 15 kuuluu luokkaan 2E. Pohjavesialueiden kokonaispinta-ala on noin 233 km². Kaikki verkoston vesi saadaan pohjavedenottoista.

Pohjavedet ovat Kiteen kaupungin tärkeä uusiutuva luonnonvara, jonka suojeleminen on tärkeää. Seitsemälle luokitetulle pohjavesialueelle on laadittu vuosina 2011 ja 2013 suojelusuunnitelmat ja kuudelle riskikartoitukset.

Luonnonsuojelu

Kiteen alueella on monia luonnonsuojelualueita. Näihin kuuluu Natura 2000-alueet, yksityisten mailla olevat luonnonsuojelualueet sekä valtion mailla olevat luonnonsuojelualueet.

Pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot

Maaperä on Pohjois-Karjalassa usein hyvin vettä läpäisevää. Maa-ainesten otto, maa- ja metsätalous, teollisuusalueet, tiesuolaus sekä vaarallisten aineiden kuljetukset, käyttö ja varastointi aiheuttavat vaaraa pinta- ja pohjavedelle sekä maaperälle. Mm. monet päätiet ja rautatie on rakennettu reuna-alueiden ja harjujen päälle. Lisäksi pilaantumisriskiä aiheuttavat mm. huoltoasemat, korjaamot, öljysäiliöt, kaatopaikat, ampumaradat, moottoriurheiluradat, viemärit ja jätevesien imeytys maahan.

Pilaantumisriskiä lisäävät erilaiset häiriö- ja erityistilanteet, jotka voivat aiheuttaa tulipaloista, sähkökatkoksista tai muista ennakoimattomista tilanteista. Onnettomuuden tai vahinkotapauksen vaikutukset ovat yleensä paikallisia.

Lupamääräyksissä pyritään antamaan tarvittavat määräykset ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi. Määräykset koskevat mm. kemikaalien käyttöä ja varastointia sekä riskinhallintaratkaisuja (kuten suojarakenteita ja niiden valvontaa), pohjaveden tarkkailua ja maaperän ja pohjaveden pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen selvittämistä.

Kiteellä on yhteensä 56 ympäristöluvallista laitosta. Suurimmat pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot ovat Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen valvomia suuria tai keskisuuria yrityksiä, merkittävimpänä Puhoksen teollisuusalueella sijaitsevat Hexion Oy ja Surfactor Finland Oy. Kiteen kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvia ympäristölupa- tai rekisteröintivelvollisia toimintoja on 40 kpl, jotka ovat suurimmaksi osaksi pieniä yrityksiä, kuten eläinsuojia, kivenmurskaamoja, polttonesteiden jakeluasemia, lämpökeskuksia ja jätteen hyödyntäjiä tai käsittelijöitä. Voimassa olevia maa-ainesten ottopaikkoja vuoden 2021 marraskuussa oli 35 kpl.

Valvottavat kohteet

Ympäristönsuojelulain mukaiset ympäristöluvut

Ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavalla toiminnalla on oltava lupa. Kunnan toimivallassa olevia ympäristöluvan vaativia toimintoja on listattu ympäristönsuojelulain liitteessä 2. Liitteessä esitettyjen toimintojen lisäksi ympäristölupa on oltava, mikäli toiminnasta saattaa aiheutua vesistön pilaantumista eikä kyse ole vesilain mukaan luvanvaraisesta hankkeesta, mikäli jätevesiä johdetaan siten, että siitä saattaa aiheutua ojan, lähteen tai noron pilaantumista tai mikäli toiminta saattaa aiheuttaa naapuruussuhdelain mukaista kohtuutonta räsitusta. Tämän lisäksi osa ympäristönsuojelulain liitteessä 2 olevista rekisteröitävistä toiminnoista vaatii ympäristöluvan kun toiminta sijaitsee luokitetulla pohjavesialueella.

Kiteellä oli vuoden 2021 lopussa yhteensä 40 lupavelvollista, säännöllisen valvonnan piiriin kuuluvaa laitosta. Pääosan säännöllisen valvonnan valvontakohteista muodostavat eläinsuojat ja kivenmurskaamot.

Taulukko 1: Kunnan ympäristöluvanvaraiset toiminnot luokittain

Toimiala	Kohteiden lukumäärä
Energiantuotanto	2
Polttoaineiden valmistus taikka kemikaalien tai polttonesteiden varastointi tai käsittely	2
Malmien ja mineraalien kaivaminen tai maaperän maa-ainesten otto (kiven murskaus)	8
Mineraalituotteiden valmistus	1
Elintarvikkeiden tai rehujen valmistus	1
Eläinsuojat	14
Liikenne	3
Jätteiden ammattimainen tai laitostamainen käsittely sekä jätevesien käsittely	5
Ulkona sijaitseva ampumarata	2
Krematorio tai lemmikkieläinten polttolaitos	1
Muu toiminto	1
Yhteensä	40

Kiteen kaupungin alueella on 16 lupavelvollista laitosta, joiden toimivaltainen lupaviranomainen on Itä-Suomen aluehallintovirasto. Näiden osalta ensisijainen valvontavastuu on Pohjois-Karjalan ELY-keskuksella. Valtion ja kunnan valvontaviranomaisen toimivaltajamuutoksen myötä vuoden 2020 alussa Pohjois-Karjalan ELY-keskukselta siirtyi yksi eläinsuoja Kiteen kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisen valvontaan.

Ympäristönsuojelulain mukaiset ilmoitusvelvolliset toiminnot

Ympäristönsuojelulakiin on lisätty 2018 lakimuutoksen myötä yleinen ilmoitusmenettely. Yleinen ilmoitusmenettely koskee muun muassa uusia tai laajennettavia eläinsuojia, sahalaitoksia, pohjavesialueiden ulkopuolisia polt-

toaineiden jakeluasemia, eläintarhoja sekä ampumaratoja. Kiteen kaupungin alueella ei ole käsitelty yhtään toimintoa yleisessä ilmoitusmenettelyssä.

Ympäristönsuojelulain mukaiset rekisteröitävät toiminnat

Ympäristönsuojelulain liitteessä 2 on listattu sellaiset ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnat, joista on tehtävä rekisteröinti-ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle ympäristönsuojelun tietojärjestelmään rekisteröintiä varten. Rekisteröintimenettely on lupa- ja ilmoitusmenettelyä kevyempi prosessi.

Kiteen kaupungin alueella on yhteensä 5 rekisteröityä toimintoa.

Taulukko 2: Kunnan ympäristönsuojelulain mukaiset rekisteröitävät toiminnat

Toimiala	Kohteiden lukumäärä
Polttonesteiden jakeluasema	4
Kemiallinen pesula	1
Yhteensä	5

Ympäristönsuojelulain kertaluoneista toimintaa koskeva ilmoitusmenettely

Kertaluonteisiin ilmoitettaviin toimiin kuuluu ilmoituksen melua ja tärinää aiheuttavasta tilapäisestä toiminnasta (118 §), ilmoitus koeluonteisesta toiminnasta (119 §) ja ilmoitus poikkeuksellisesta tilanteesta (120 §).

Erytisen häiritsevää melua tai tärinää aiheuttavasta tilapäisestä toiminnasta tai tapahtumasta on tehtävä ilmoitus ympäristönsuojeluviranomaiselle, jonka perusteella ympäristöpäällikkö tekee viranhaltijapäätöksen. Tällaisia toimintoja on muun muassa ulkoilmatapahtumat, murskaus ja louhinta. Ilmoituksen käsittelyyn saattaa liittyä tarkastus ja jälkivalvontatarkastuksia tehdään tarvittaessa. Ympäristönsuojelu käsittelee vuosittain 3-5 meluilmoitusta.

Toinen ilmoitusmenettely koskee koeluonteista lyhytaikaista toimintaa, jonka tarkoituksena on kokeilla uutta tekniikkaa, raaka- tai polttoainetta, valmistus- tai polttomenetelmää tai puhdistuslaitteita taikka käsitellä jätettä laitos- tai ammattimaisesti vaikutusten, käyttökelpoisuuden tai muun seikan selvittämiseksi, on tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Ilmoituksesta tehdään aina kirjallinen päätös. Ilmoituksen käsittelyyn kuuluu tarkastus. Päätökseen voi sisältyä raportointivelvoitteita toiminnan tuloksista tai määräyksiä hankkeen ympäristövaikutusten seurannasta. Ilmoituksia tulee Kiteelle harvakseltaan.

Viimeisenä ilmoitusmenettelyyn kuuluu onnettomuudesta, tuotantohäiriöstä tai rakennelman tai laitteen purkamisen poikkeuksellisesta tilanteesta, josta aiheutuu tai uhkaa aiheutua päästöjä tai syntyy jätettä siten, että siitä voi aiheutua ympäristön pilaantumisen vaaraa tai aiheutuu erityisiä toimia jätehuollossa. Ilmoitus poikkeuksellisesta tilanteesta voi liittyä mm. isoihin purkutöihin, joissa muodostuu paljon jätteitä, poikkeuksellisen haitallisia jätteitä tai joissa purkutyöstä voi aiheutua esimerkiksi merkittävää melu- tai pölyhaittaa. Ilmoituksista tehdään aina päätös. Kohde tarkastetaan aina ilmoituspäätöksen valmistelun yhteydessä. Päätökseen saattaa sisältyä rapor-

tointivelvoitteita kuten jätekirjanpito. Poikkeuksellisia tilanteita koskevia ilmoituksia ei ole Kiteellä käsitelty vielä yhtään.

Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

Ympäristönsuojelun valvontatehtäviin kuuluu myös ympäristönsuojelulain 169 ja 186 §:ien mukaiset poikkeustilanteet.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi antaa yksittäisiä määräyksiä pilaantumisen ehkäisemiseksi (YSL 180 §) muille kuin luvanvaraisille, ilmoitettaville tai rekisteröitävälle toiminnoille. Annettuja määräyksiä on tarpeen myös valvoa.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluvat vesihuoltolaitosten viemäriverkkojen ulkopuolella sijaitsevilla kiinteistöillä syntyvien talousjätevesien lupa-, valvonta ja neuvontatehtävät (YSL 16 luku). Ranta- ja pohjavesialueilla sijaitsevien jätevesijärjestelmien korjaamisen määräaika umpeutui 31.10.2019. Määräajan päätyttyä on edelleen kiinteistöjä, joiden jätevesijärjestelmät eivät täytä lainsäädännön vaatimuksia. Valvontatoimet kohdistetaan luokitetuilla pohjavesialueilla sekä ranta-alueilla sijaitsevien kiinteistöihin. Kiteen ympäristötoimi ja rakennusvalvonta ovat sopineet käytännöstä, jossa rakennusvalvonta pyytää lausuntoa ympäristötoimelta vireillä olevista lupahakemuksista.

Lannan käsittelyn ja varastoinnin valvontaa toteutetaan ns. nitraattiasetuksen (1250/2014) mukaisesti. Lannan varastoinnista aumassa ja lannan levityksestä poikkeustilanteissa on tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Ilmoitusten mukainen toiminta tarkastetaan tarvittaessa. Lisäksi eläinsuojien, jotka eivät ole ympäristöluvanvaraisia, valvontaa tehdään mm. muiden viranomaisten sekä yleisöilmoitusten perusteella. Lannan aumasilmoituksia käsitellään vuosittain noin 10 kpl. Ilmoitusten johdosta ei tehdä viranhaltijapäätöstä.

Kiteen kaupungin alueella on hyväksytty ympäristönsuojelulain nojalla annettavat ympäristönsuojelumääräykset. Ympäristönsuojelumääräysten mukaiseen valvontaan kuuluu mm. jätevesien käsittely, meluntorjunta, vesien ja ilmansuojelu sekä kemikaalien käsittely. Ympäristönsuojelumääräyksistä voidaan hakea lupaa poiketa. Poikkeamishakemukset tarkastetaan ja tarvittaessa pyydetään lisäselvityksiä ennen poikkeamisen hyväksymistä. Poikkeamisesta päättää ympäristölautakunta. Tarkastuskäynnin tarve arvioidaan tapauskohtaisesti.

Lisäksi ympäristönsuojelumääräyksissä on määrätty ilmoitusvelvollisuus nestemäisten lannoitteiden levittämisestä pohjavesialueella olevalle pellolle. Valvontailmoitukset käsitellään pääasiallisesti toimistotyönä kirjallisen aineiston ja asiakkaan kanssa käydyn neuvottelun perusteella.

Jätelain valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluu jätelain (646/2011) nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonta. Yleinen valvontavastuu on yhteinen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa.

Jätelain nojalla valvottavien toimintojen mukaisessa valvonnassa noudatetaan soveltuvin osin ympäristölupavelvollisten toimintojen valvontakeinoja ja -menettelyjä. Jätelain nojalla tehtävän valvonnan keinoja ovat mm. toiminnanharjoittajan lähettämät raportit ja seurannat sekä jätteiden vastaanottajien ja käsittelijöiden raportoinnin seuraaminen.

Jätelain 100 §:n mukaan jätteen ammattimaista keräystoimintaa harjoittavan on tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle toiminnan merkitsemiseksi jätehuoltorekisteriin. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, mikäli toiminnalla on ympäristölupa. Kiteen alueella on tehty jätelain mukaisia rekisteröintejä 4 kappaletta. Jätelain mukaan valvontaviranomaisen on määräjain tarkastettava jätteen ammattimaista keräystä harjoittavan toiminnanharjoittajan toiminta. Tarkastustarpeen arviointiin vaikuttaa mm. toiminnan laajuus, kerättävät jätejakeet ja toiminnasta aiheutuva pilaantumisen vaara. Tämän lisäksi valvontaa tehdään haittailmoitusten perusteella.

Jätelain 124 §:n mukaan valvontaviranomaisen on määräjain tarkastettava sellaiset laitokset ja yritykset, joiden toiminnassa syntyy vaarallista jätettä. Kiteen kaupungin alueella on kartoitettu alustavasti yrityksiä, joiden toiminnasta syntyy vaarallista jätettä. Yrityksiä arvioidaan olevan noin 50 kappaletta. Kattavaa rekisteriä ei kuitenkaan vielä ole laadittu. Vaarallisia jätteitä tuottavia toimintoja tarkastetaan ainoastaan projektiluonteisesti.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluva jätelain yleinen valvonta kohdistuu muun muassa jätehuoltoon liittymisen valvontaan, jätehuoltomääräysten valvontaan ja roskaantumisasiihin. Jätelain perusteella kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi antaa ei-luvanvaraista toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen (JL 125 §) roskaantumisen ehkäisemiseksi tai jätehuollon asianmukaisuuden varmistamiseksi. Määräyksen antaminen soveltuu tilanteisiin, joissa ei suoraan ole annettu yleistä säännöstä tai määräystä, jota vastaan olisi toimittu, mutta toiminta ei kuitenkaan ole jätelain tavoitteiden mukaista. Yksittäisen määräyksen antaminen on luonteeltaan hallintopakkoa kevyempi toimenpide. Mikäli yksittäinen määräys annetaan, viranomainen myös valvoo sitä.

Roskaamisasiat tulevat viranomaisen tietoon yleensä haittailmoitusten perusteella. Usein tilanteen selvittämiseksi kohteeseen tehdään tarkastus. Roskaamisilmoituksia käsitellään vuosittain 5-10 kappaletta.

Maa-aineslain valvonta

Maa-aineslain (555/1981) 14 §:n mukaan maa-aineslain noudattamista valvoo kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Voimassa olevia maa-aineslupia Kiteellä on 35 kpl. Ottoalueita on ympäri Kiteetä ja niistä 20 kpl sijoittuu luokitetulle pohjavesialueelle.

Maa-ainesasetuksen (926/2005) 7 §:n mukaan valvontaviranomaisen tai sen määräämän viranhaltijan on suoritettava tarkastus riittävän usein toiminnan seuraamiseksi ottaen huomioon luvan saajan järjestämä omavalvonta ja asiantuntemus sekä ottamistoiminnan laatu ja laajuus. Tarkastus on suoritettava lisäksi maa-aineslupan haltijan, asianosaisten tai muiden perusteltujen vaatimusten vuoksi, jollei tarkastusta ole pidettävä ilmeisen tarpeettomana. Kun maa-ainesten ottaminen on päättynyt tai luvan voimassaoloaika kulunut umpeen, on alueella toimitettava lopputarkastus valvontaviranomaisen määräämällä tavalla, jollei luvassa ole toisin määrätty. Maa-aineslupan haltijan on ilmoitettava ottamisen päättymisestä valvontaviranomaiselle lopputarkastuksen pitämistä varten.

Maa-aineslain 23a §:n mukaan maa-aineslupan haltijan tulee vuosittain 31.1. mennessä ilmoittaa lupaviranomaiselle otetun maa-aineksen määrä ja laatu. Toiminnanharjoittajat ilmoittavat tiedot suoraan valtakunnalliseen NOTTO-tietokantaan.

Maa-ainesvalvontaa suoritetaan kerran vuodessa. Ennen ottamistoiminnan aloittamista suoritetaan tarvittaessa aloitustarkastus ja ottotoiminnan päätyttyä lopputarkastus. Valvonnasta peritään kerran vuodessa maa-ainestaksan mukainen valvontamaksu. Valvontamaksua ei kuitenkaan peritä, mikäli toiminnanharjoittaja on ilmoittanut, ettei maa-aineksia oteta kyseisenä vuonna. Tällöin ei myöskään suoriteta varsinaista tarkastusta.

Maa-aineslain 23a §:n mukaan kotitarveotosta tulee tehdä ilmoitus, josta käy ilmi ottamispaikan sijainti ja arvioitu ottamisen laajuus silloin, kun maa-aineksia otetaan enemmän kuin 500 k-m³. Kotitarveottoaikoja, joista on tehty ilmoitus, on Kiteellä noin 29 kpl. Ilmoituksia viime vuosina Kiteellä on tullut hyvin harvakseltaan. Kotitarveoton valvontaa suoritetaan projektinluonteisesti.

Vesilain valvonta

Vesilaila säädellään erilaisia vesitaloushankkeita, kuten vesien käyttöä, vesistöarakentamista, uittoa, ojitusta, vesistöjärjestelyjä ja veden ottamista. Vesilain mukainen lupaviranomainen on Itä-Suomen aluehallintovirasto.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo vesilain (587/2011) ja sen nojalla annettujen päätösten ja määräysten noudattamista. Tämä valvonta-tehtävä on rinnakkainen ELY-keskuksen kanssa. ELY:n ja kunnan viranomaisen toimivalta on pääosin jakamatonta, menettelyistä sovitaan tapauskohtaisesti.

Vesilain mukaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee ojitusta koskevat erimielisyydet, jotka eivät edellytä lupaa eikä niitä käsitellä ojitustoimituksessa. Edellytyksenä on, että erimielisyydet koskevat ojan tekemistä toisen maalle tai toisen yksityisen tien poikki, ojan suunnan muuttamista, veden johtamisesta toisen maalla olevaan ojaan tai puroon tai muu vastaava syy. Ojitusta koskevat asiat tulevat kunnan ympäristönsuojeluviranomaiseen vireille yleensä asianosaisten kirjallisesta vireillepanosta. Näitä tapauksia tulee käsiteltäväksi hyvin harvoin.

Vesihuoltolain valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen toimii vesihuoltolain (119/2001) mukaisena valvontaviranomaisena. Tehtävänä on valvoa vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella sijaitsevien kiinteistöjen liittymistä vesihuoltolaitoksen viemäriin ja vesijohtoon sekä käsitellä lain 11 §:n tai 17c §:n mukaisia vapautushakemuksia.

Vesihuoltolaitosten toiminta-alueilla on arviolta satoja kiinteistöjä, jotka eivät ole liittyneet vesi- ja/tai viemäriverkostoon, mutta jotka eivät myöskään ole hakeneet liittymisvelvollisuudesta vapautusta. Ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävänä on tarvittaessa määrättävä kiinteistö liittymään verkostoon tai hakemaan vapautusta liittymisvelvollisuudesta.

Maastoliikenne- ja vesiliikennelain valvonta

Maastoliikennelain (1710/1995) toimeenpano ja lain noudattamisen ylin valvonta kuuluvat ympäristöministeriölle. Lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten yleinen valvonta kuuluvat ELY-keskuksille ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Kunnan tehtäviin kuuluvat muun muassa moottorikelkkareittisuunnitelmien hyväksyminen ja niiden valvonta sekä lupien myöntäminen moottoriajoneuvokilpailuihin ja -harjoituksiin sekä niiden valvonta.

Vesiliikennelain (436/1996) mukaan moottorikäyttöisellä vesikulkuneuvolla suoritettavien kilpailujen tai harjoitusten toistuvaan tai pysyvään järjestämiseen samalla vesialueella on haettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen lupa. Näiden luvanvaraisten toimintojen valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Maastoliikenne- ja vesiliikennelain mukaisia tapauksia tulee käsittelyyn harvoin.

Merenkulun ympäristönsuojelulain valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen hyväksyy merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) mukaisen huvivenesataman jätehuoltosuunnitelman. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluu myös kunnan hyväksymien satamaa koskevien jätehuoltomääräysten valvonta. Huvivenesatamat tarkastetaan rekisteröinnin yhteydessä ja tarvittaessa esimerkiksi muutosten yhteydessä. Huvivenesatamien tarkastuksia suoritetaan erillisen harkinnan mukaan. Kiteellä näitä kohteita on yksi.

Toimintojen riskinarviointi

Ympäristönsuojelulain 168 §:n mukaisesti määräaikaistarkastusten tarkastuskohteet ja -tiheydet tulee perustua riskinarviointiin. Riskin merkittävyyteen vaikuttaa riskin toteutumisen todennäköisyys ja seurausten vakavuus. Mitä suuremman riskin toiminta ympäristölle aiheuttaa, sitä tiivimmin sitä on valvottava. Perusteellisessa riskinarvioinnissa huomioidaan sekä toimialakohtaiset riskit että laitoskohtaiset riskit. Laitoskohtainen riskinarviointi sisältää toiminta- ja sijaintiriskien arvioinnin.

Toimialakohtainen riskinarviointi

Toimialakohtaisessa riskinarvioinnissa tunnistettiin erilaisten toimintoista aiheutuvat ympäristöriskit, joita ovat:

- päästöt ilmaan,
- melu ja tärinä,
- viemäriin johdettavat jätevedet,
- vesistöön johdettavat jätevedet,
- muodostuvat jätteet,
- päästöt maaperään ja pohjaveteen,
- roskaantuminen ja epäsiisteys,
- vaarallisten aineiden määrä sekä
- onnettomuuksia ja häiriöpäästöjen riski.

Ympäristöriksin olemassaolo ja sen merkittävyys pisteytettiin asteikolla 0-3, jossa 0 on ei riskiä (toiminnalla ei ole ympäristövaikutuksia) ja 3 on merkittävä riski (aiheuttaa vaaraa terveydelle tai merkittävää ympäristön pilaantumista). Saadun riskipisteytyksen pohjalta toimialat sijoittuvat neljään eri valvontaluokkaan, joiden tarkastustiheys vaihtelee vuodesta kahdeksaan vuoteen.

Taulukko 3: Valvontaluokat

Pisteet (toimiala)	Valvontaluokka	Valvontatiheys
yli 15	I	kerran vuodessa
10-14	II	kerran 3 vuodessa
5-9	III	kerran 5 vuodessa
0-4	IV	kerran 8 vuodessa

Riskinarvioinnin perusteella saadut toimialakohtaiset valvontaluokat ovat esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4: Toimialakohtaiset valvontaluokat

Valvontaluokka II valvontatiheys 3 vuotta	Valvontaluokka III Valvontatiheys 5 vuotta	Valvontaluokka IV Valvontatiheys 8 vuotta
Polttoneiteiden jake- luasemat	energiantuotanto	elintarvikkeiden tai rehujen valmistus
kivenmurskaus*	mineraalituotteiden valmistus	krematorio tai lem- mikkieläinten poltto- laitos
jätteiden ammattimai- nen käsittely	eläinsuojat	kemiallinen pesula
	moottoriradat	
	ampumaradat	
	Muu toiminto, NaapL 19 §	

*poikkeuksen riskinarviointiin tekevät kiviainestuotannon toimialaan kuuluvat laitokset, kuten kivenmurskaamot, jotka tarkastetaan 1-3 vuoden välein, eli aina silloin kun kohteessa on toimintajakso menossa.

Laitoskohtainen riskinarviointi

Laitoskohtainen riskinarvio on tehty kaikille lupa-, ilmoitus- ja rekisteröintivelvollisille toiminnolle. Laitoskohtaisessa riskinarviossa arvioidaan toiminnasta aiheutuvia riskejä laitoksen sijainnin ja toiminnan näkökulmasta alla. Toiminnan sijoittuminen luokitellulle pohjavesialueelle tai vesistön läheisyyteen (alle 150 m) on katsottu riskiksi, samoin sijoittuminen alle 500 metrin etäisyydelle asutuksesta tai muista häiriintyvistä kohteista. Toimintariskeissä riskiksi on tunnistettu mm. toiminnan laajuus, laitteiden ja tilojen ikä (yli 10 v.), kemikaalien määrä ja varastointi sekä toteutuneen valvontahistorian näkökulmasta lupamääräysten noudattaminen sekä häiriöilmoitusten määrä. Tarkempi listaus sijainti- ja toimintariskeistä on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5: laitokohtainen riskinarviointi

Sijaintiriski
asutuksen/loma-asutuksen läheisyys (alle 500 m)
vaikutuspiirissä olevat muut herkät kohteet (koulut, sairaalat, luonnon- suojelu- ja virkistysalueet)
sijainti pohjavesialueella
sijainti vesistön äärellä (alle 150 m)
Toimintariski
toiminnan laajuus (toiminnan suuruus/vilkkaus, vaikutukset ulottuvat yli 1 km päähän)
tilat ja laitteet (ikä)
kemikaalien määrä ja varastointi
valvontahistoria (lupamääräysten noudattaminen ja häiriöilmoitukset)

Pisteitä annetaan joka kohdassa 0 tai 1. 0 tarkoittaa, että riskiä ei ole katsottu olevan tai aiheutuvan ja luku 1 tarkoittaa sitä, että riskin olemassaolo on tunnistettu.

Laitoskohtaiseen pistemäärään lisätään toimialakohtaiset riskipisteet ja yhteenlaskettujen pistemäärien perusteella saadaan valvontaluokka taulukon 6 mukaisesti.

Taulukko 6: valvontaluokan määrittely

Pisteet (toimiala)	Valvontaluokka	Valvontatiheys
yli 23	I	kerran vuodessa
16-22	II	kerran 3 vuodessa
9-15	III	kerran 5 vuodessa
0-8	IV	kerran 8 vuodessa

Laitoskohtaista riskinarviointia arvioidaan jokaisen määräaikaistarkastuksen yhteydessä. Valvontatiheyttä voidaan harventaa tai tihentää riippuen siitä minkälaisia havaintoja kohteesta tehdään. Esimerkiksi tilanteessa, jossa toiminnanharjoittajan omavalvonta toimii eikä toiminnassa ole ollut huomautettavaa valvontatiheyttä voidaan harventaa. Jos taas toiminnanharjoittajalla on virheitä/puuttuvia vuosiraportteja tai yleistä huolimattomuutta omassa toiminnassaan on perusteltua nostaa valvontatiheyttä.

Otantamenetelmät

Määräaikaistarkastusten ajankohdat voidaan määrittää myös erilaisilla otantamenettelyillä. Otantaryhmät voivat olla muun muassa toimialaryhmiä, riskiperusteisesti valikoituja ryhmiä, muita ennakkolta määriteltyjä ryhmiä tai otanta voidaan tehdä puhtaana satunnaisotantana.

Otanta käytetään vaarallista jätettä tuottavien (JL 124 §) ja jätelain 100 §:n perusteella rekisteröityneiden yritysten säännölliseen tarkastamiseen. Otanta kohdistetaan tietyn toimialan kohteisiin.

Valvontaohjelman laatiminen

Valvontaohjelma koostuu yhteenvedosta ja ympäristönsuojelun sisäiseen käyttöön tarkoitettusta kohde- ja toimenpidetaulukosta, joka on valvojan keskeinen työkalu. Valvontaohjelmaan kuvataan suunnitellut valvontatoi-

menpiteet tulevalle ohjelmakaudelle. Valvontaohjelma sisältää tiedot kaikista toteutettavista luvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista sekä niiden muista säännöllisen valvonnan toimenpiteistä. Siinä esitetään suunnitelma toteutettavasta säännöllisestä valvonnasta ja sen kohdentamisesta, kuten luvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista sekä laitosten tarkkailutulosten ja vuosiraporttien tarkastamisesta. Valvontaohjelmassa esitetään myös arvio edellisen vuoden valvonnan toteutumisesta. Valvontaohjelmaan merkitään tiedot kaikista luvanvaraisista ja rekisteröintivelvollisista toiminnoista, vaikka toimintaa harjoitettaisiin vielä siirtymäsäännösten perusteella aiemman luvan tai oikeuden perusteella.

Valvontaohjelma laaditaan vuosittain, ja se pidetään uusien ja poistuvien luvanvaraisten toimintojen osalta jatkuvasti ajan tasalla. Valvontaohjelman yhteenvedon osalta valvontaohjelma on julkinen asiakirja. Ympäristölautakunta vahvistaa vuoden lopussa tai seuraavan toimintavuoden alussa valvontaohjelman seuraavalle vuodelle. Valvontaohjelmasta päättäminen voidaan myös delegoida viranhaltijalle. Valvontaohjelman toimenpide- ja kohdeluetteloa ei julkaista. Toiminnanharjoittajalle ilmoitetaan oma valvontaluokka sekä perusteet sen määräytymiselle.

Valvontakohteet on koottu kohdekohtaisesti jaettuina lainsäädännön ja valvontatyypin mukaisiin ryhmiin. Valvontaohjelma koostuu ympäristönsuojelulain lupalaitosten, ympäristönsuojelulain ilmoitusvelvollisten laitosten, ympäristönsuojelulain rekisteröitävien toimintojen, maa-aineslain valvontakohteiden, jätelain säännöllisen valvonnan kohteiden, merenkulun ympäristönsuojelun sekä vesilain valvontakohteiden valvonnan vuosisuunnitelmista.

Ympäristönsuojelulain mukainen säännöllinen valvonta koostuu laitoskohtaisesta luettelosta, jossa on esitetty suunnitellut määräaikaistarkastukset sekä tarkkailu- ja raportointivelvoitteet. Määräaikaistarkastusten tiheys perustuu laitoskohtaiseen riskinarviointiin.

Maa-aineslain valvontakohteet on koottu laitoskohtaisesti, ja niihin tehdään valvontatarkastukset vuosittain. Maa-aineslain valvonnasta laskutetaan maa-ainestaksan mukaiset vuosimaksut ja erityiset valvontamaksut.

Jätelain säännöllisen valvonnan kohteet sisältävät jätelain 100 §:n mukaisesti rekisteröidyt jätteen kerääjät ja toiminnot, joissa muodostuu merkittäviä määriä vaarallisia jätteitä. Tiedot toiminnoista, joissa muodostuu vaarallisia jätteitä, ovat osin puutteelliset ja niitä tarkennetaan käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Jätelain säännöllistä valvontaa kohdennetaan riskiperusteisesti toimintoihin, joissa muodostuu erityisen paljon vaarallisia jätteitä, tai joita sijaintinsa tai toiminnan laadun vuoksi voidaan pitää riskikohteina.

Vesilain valvontaa tehdään kunnissa lähinnä vireillepanojen perusteella. Vesilain mukaisten lupien valvonta on pääsääntöisesti ELY-keskuksen vastuulla.

Valvontatoimenpiteet ja valvonnan maksullisuus

Määräaikaistarkastus

Keskeisin suunnitelmallisen valvonnan keino on ympäristöluvallisissa ja rekisteröitävissä kohteissa tehtävä määräaikaistarkastus. Määräaikaistarkastusten tiheys on määritetty ympäristöriskien järjestelmällisen arvioinnin pe-

rusteella. Tällöin on huomioitu toiminnan mahdolliset ja tosiasialliset vaikutukset ihmisen terveyteen ja ympäristöön. Samalla on huomioitu päästöt, onnettomuuden riski sekä paikallisen ympäristön herkkyyks. Ympäristölupalaitosten ja rekisteröitävän toiminnan määräaikaistarkastukset ovat maksullisia ja ne sovitaan lähtökohtaisesti aina etukäteen. Tarkastuksen suorittaminen vaatii etukäteisvalmisteluina mm. laitoksen lupapäätökseen, tehtyihin tarkkailuihin sekä aiempaan valvontahistoriaan tutustumisen. Uusille lupapalveluilla kohteille tehdään ensimmäinen tarkastus toiminnan aloittamisen yhteydessä. Tarkastuksessa on tärkeää varmistaa luvan antamisen edellytysten täyttyminen.

Määräaikaistarkastuksessa käydään läpi ainakin seuraavat asiat:

- tarkastuksen tavoite, peruste ja maksullisuus
- toiminnan luvan mukaisuus (tuotantomäärät ja lajit, ottamistoiminnan laajuus, toiminta- ja käyntiajat, raaka- ja polttoaineet, tekniset rakenteet ja teknologinen toteutus, suojarakenteet, määrätyt selvitykset, vastuuhenkilöt)
- päästöt ja jätteet (luvanmukaisuus, muutokset ympäristövaikutuksissa, vertailu parhaaseen saatavilla olevaan tekniikkaan, poikkeukselliset tilanteet ja varautuminen niihin, jätteiden toimituspaikat)
- päästöjen seurantajärjestelmien toimivuus (esim. öljynerotuskaivojen hälytysjärjestelmä toimivuus)
- tarkkailut, kirjanpito ja raportointi (käyttö- ja päästötarkkailu, laitteiden toimivuuden ja niiden kunnossapitojärjestelmien toimivuuden tarkastaminen, ympäristövaikutukset ja niiden tarkkailun asianmukaisuus)
- toiminnan tulevan kehityksen arviointi (toiminnanharjoittajan suunnitelmat, lainsäädännön muutokset)
- luvan tarkistamistarve (edellyttävätkö mahdolliset muutokset toiminnassa tarkistamista)
- mahdolliset toimintaa koskevat valitukset
- tarvittavista jatkotoimista sopiminen (määräajan antaminen ja toiminnanharjoittaja ilmoittaa toteuttamisesta valvojalle).

Maa-aineslain mukaiset tarkastukset

Ennen ottotoimintaan ryhtymistä alueella suoritetaan tarvittaessa alkutarkastus. Ottotoiminnan aikana alueelle tehdään tarkastus vähintään kerran vuodessa. Lopputarkastus suoritetaan alueella, kun ottotoiminta on päättynyt ja kaikki maisemointityöt on suoritettu. Lopputarkastuksessa varmistetaan, että maisemointi on ollut asianmukaista. Maisemoinnissa kiinnitetään huomiota luiskien turvallisuuteen, maisemaan sopivuuteen sekä istutuksien toteutukseen.

Maa-ainesten ottotoiminnan valvominen voi edellyttää ulkopuolelta tilattavan asiantuntijan tarkistusmittausta ottoalueen laajuuden ja -tason varmistamiseksi.

Muut tarkastukset

Tarkastaminen on ympäristönsuojeluviranomaiselle keskeinen asian selvittämisen keino. Kaikki ympäristönsuojeluviranomaisen tekemät tarkastukset eivät kuitenkaan ole suunnitelmallisia. Tarkastuksia tehdään myös aiemmin havaittujen epäkohtien korjaamiseksi sekä valitusten ja yleisöilmoitusten perusteella. Tarkastus on pääsääntöisesti tarpeen tehdä ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan onnettomuuden, haitasta tehdyn ilmoituksen, luvan noudattamatta jättämisen tai muun vastaavan seikan vuoksi. Nämä

tarkastukset ovat ensivaiheessa maksuttomia. Hallintopakko päätöksen valvomiseksi tehty tarkastus on kuitenkin maksullinen.

Raporttien ja selvitysten tarkastaminen

Lupapäätökset voivat sisältää lisäselvitysten tekemiseen velvoittavia lupamääräyksiä, joihin on yleensä liitetty myös määräaika. Näiden selvitysten valvonta on tärkeä osa lupavalvontaa. Valvonta koostuu määräajan noudattamisen valvonnasta sekä selvitysten riittävyyden arvioinnista. Selvitysten perusteella harkitaan, tarvitaanko jatkotoimenpiteitä.

Ympäristölupapäätöksiin liittyy yleensä toiminnan vuosiraportointivelvollisuus. Raportoinnilla ei ole standardimuotoa, se toteutetaan vapaamuotoisena. Vuosiraportti on yleensä edellytetty toimittamaan seuraavan vuoden helmi-maaliskuussa. Vuosiraportin tarkastaminen on osa ympäristönsuojelulain maksullista valvontaa.

Jos vuosiraportit eivät ole tulleet määräaikaan mennessä tai ne ovat puutteellisia, pyytää ympäristönsuojelu puuttuvat raportit tai tiedot luvan haltijoilta puhelimitse, sähköpostilla ja tarvittaessa kehotuskirjeellä. Vuosiraportit tarkistetaan ja niiden perusteella arvioidaan toiminnan luvanmukaisuus sekä jatkovalvonnan tarve. Tarvittaessa toiminnanharjoittajalta voidaan pyytää lisätietoa raportissa esitetyistä asioista. Tarkastuksen jälkeen vuosiraportti viedään tiedoksi ympäristölautakunnalle. Raportin käsittelystä ilmoitetaan toiminnanharjoittajalle joko sähköpostitse tai kirjeitse.

Kaikissa luvissa ei ole vuosiraportointivelvoitetta. Tällainen määräys puuttuu osassa vanhoja lupapäätöksiä. Niiden osalta valvontaviranomainen voi erikseen pyytää toimittamaan vuosiraportointia vastaavia tietoja.

Kunnan ympäristölupaviranomaisen hyväksymien ympäristölupien vuosiraporttien lisäksi ympäristönsuojelu käy läpi aluehallintoviraston luvittamien ja ELY-keskuksen valvomien laitosten vuosiraportteja.

Tarkkailutulosten seuranta

Toiminnanharjoittaja saatetaan vuosiraporttien lisäksi velvoittaa ympäristöluvassa suorittamaan toiminnan päästö- ja vaikutustarkkailua esim. pinta- ja pohjavesinäytteenoton, savukaasumittausten tai melumittausten avulla. Tulokset velvoitetaan toimittamaan valvontaviranomaiselle tarkistettavaksi välittömästi niiden valmistuttua tai yhteenvedona esim. vuosiraportin yhteydessä. Tarkkailuraportit tarkastetaan niiden saavuttua. Tarkkailutuloksia verrataan luvan ehtoihin, yleisiin raja- tai ohjearvoihin sekä aiempiin tarkkailutuloksiin. Jos raja-arvot ylittyvät tai tarkkailutuloksissa havaitaan olennaisia muutoksia huonompaan, ryhdytään tarpeellisiin valvontatoimiin. Vuosiraportin tarkastamisen yhteydessä varmistetaan myös, että edellisen vuoden tarkkailutulokset on toimitettu asianmukaisesti. Tarvittaessa ryhdytään valvontatoimenpiteisiin tarkkailutulosten saamiseksi. Ympäristöluvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen tarkkailutulosten tarkastaminen on osa ympäristönsuojelulain maksullista valvontaa.

Hallintopakko ja tutkintapyynnöt

Laadukas ja tehokas valvonta edellyttää, että viranomainen käynnistää ongelman havaittuaan korjaavat valvontatoimet. Asian käsittelyä jatketaan, kunnes tilanne on saatu hyväksyttävällä tavalla korjaantumaan. Kiireellisessä tapauksessa voi valvontaviranomainen keskeyttää toiminnan väliaikaisesti ympäristönsuojelulain 182 § nojalla tai antaa toimintaa rajoittavan mää-

räyksen. Nämä tilanteet on tuotava viivytyksettä tiedoksi ja käsiteltäväksi ympäristönsuojeluviranomaisena toimivalle lautakunnalle.

Hallintopakkoprosessi alkaa yleensä kehotuksella. Samalla toiminnanharjoittajaa kuullaan määräyksen antamisesta ja määräyksen tehostamisesta uhkasakolla taikka teettämis- tai keskeyttämishallalla. Mikäli tilanne ei ole korjaantunut annetun kehotuksen perusteella, annetaan määräys tehosteineen. Määräyksen toteuttamista valvontaan ja tarvittaessa kuullaan asetetun uhan tuomitsemisesta sekä uuden tehosteen asettamisesta. Ellei tilanne ole edelleenkin korjaantunut, uhka tuomitaan ja samalla määräys uudistetaan uudella tehosteella.

Ympäristönsuojeluviranomaisella on lakisääteinen velvollisuus tehdä tutkintapyyntö poliisille havaitessaan epäkohdan, johon voi liittyä rikkomus tai rikos. Tutkintapyyntöön tekemisen kynnys on laissa melko matala. Tutkintapyyntö saadaan jättää tekemättä vain perustellusta syystä.

Jätelain laiminlyöntimaksu

Jätelain laiminlyöntimaksu on hallinnollisessa menettelyssä määrättävä seuraamusluonteinen maksu. Jätelaissa (§ 131) on luettelo tilanteista, joissa laiminlyöntimaksua voidaan soveltaa. Lähtökohtaisesti kyse on helposti todennettavista laiminlyönneistä, joiden toteennäyttäminen ei edellytä rikosoikeudellista tutkintaa. Laiminlyöntimaksua käytetään silloin, kun jätelain edellytykset sen määräämiseen täyttyvät.

Valvontaprojektit

Ajoittain voi olla tarpeen tarkastaa jonkin alueen tai toimialan kaikki toimijat tai otannan perusteella valitut kohteet projektimaisesti. Valvontaprojektit voivat olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun lainsäädännössä annetaan uusia, tiettyä toimialaa koskevia määräyksiä tai tällaisten määräysten toimeenpanon määräaika lähestyy. Projektina toteutettavien tarkastuksien aiheena voi myös olla vain jokin tietty seikka, esim. jätehuoltoa koskevan kirjanpidon tarkastaminen taikka lantalan mitoituksen ja kunnan tarkastaminen.

Lausunnot

Ennakovalvonnassa kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo yleistä etua antamalla lausuntoja lupahakemuksista ja ilmoituksista. Lausuntojen antaminen on osa valvontatoimintaa. Lausunnoilla pyritään ennakolta saatamaan toisten viranomaisten tietoon seikat, jotka otetaan huomioon päätöksenteossa. Samaa ennakovalvontaa liittyy myös maankäytön (kaavoitus) lausuntomenettelyihin.

Valvontaohjelman ja -suunnitelman toteutumisen arviointi

Valvontaohjelma laaditaan vuosittain ja sen toteutumista arvioidaan laatimalla yhteenveto edellisen vuoden valvonnasta. Vuosiyhteenvedossa kuvataan toteutuneiden suunnitelmallisten tarkastusten määrä ja arvioidaan, miten toteutuma vastaa asetettuja tavoitteita. Valvonnan vuosiyhteenvedossa kuvataan myös muiden kuin suunnitelmallisten tarkastusten määrä. Lisäksi yhteenvedossa kuvataan muut toteutuneet valvontatoimenpiteet kuin tarkastukset. Vuosiyhteenvedossa tarkastellaan myös valvonnan laatua sekä vaikuttavuutta.

Valvontaohjelmaa ylläpidetään jatkuvasti ja se päivittyy vuosittain. Siitä poistetaan vanhat ja siihen lisätään uudet valvontakohteet, tehdyt valvonta-

toimenpiteet sekä määräaikaistarkastusten yhteydessä tarkistettut riskinarviointit.

Valvontaohjelma vahvistetaan seuraavalle vuodelle ympäristölautakunnassa vuosittain. Valvontaohjelman vahvistamisen yhteydessä lautakunnalle esitetään yhteenveto valvonnan yleisistä periaatteista sekä toimialoitteiset koosteet valvontakohteiden lukumäärästä ja suunnitelmallisen valvonnan määrästä. Samalla esitetään myös alustava arvio käynnissä olevan valvontavuoden toteutumisesta, jotta valvonnan kokonaistilanne voidaan ottaa huomioon uutta valvontaohjelmaa hyväksyessä.

Valvonnan toteutumista arvioidaan osana toiminnan muuta seuraamista osavuosikatsauksissa ja tilinpäätöksessä.

Valvontasuunnitelma laaditaan neljäksi vuodeksi kerrallaan ja se noudattaa valtuustokauden rytmiä. Valvontasuunnitelmaan voidaan tarvittaessa tehdä tarkennuksia ja sitä voidaan päivittää useamminkin, jos esim. lainsäädäntömuutokset tätä edellyttävät. Uuden valvontasuunnitelman laatimisen pohjana käytetään valvontajaksolta kertynyttä tietoa.

Valvonnan organisointi ja resurssit

Ympäristönsuojelulain mukaisia yleisiä valvontaviranomaisia ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (valtion valvontaviranomainen) sekä kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Valvontaviranomaisten on ilmoitettava valvonnassa havaitsemistaan puutteista toisilleen, jos ne kuuluvat toisen viranomaisen toimivaltaan.

Vastuu luvanvaraisen toiminnan valvonnasta kuuluu valtion valvontaviranomaiselle, jos toiminnan ympäristöluvan myöntää valtion ympäristölupaviranomainen (Pohjois-Karjalan alueella Itä-Suomen aluehallintovirasto) ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, jos se myöntää toiminnan ympäristöluvan.

Vastuu ilmoituksenvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan valvonnasta on kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella lukuun ottamatta tiettyjä jätteen käsittelyn toimintoja (YSL 32.2§), joista on tehtävä ilmoitus valtion valvontaviranomaiselle.

Ympäristönsuojeluasetuksen mukaan lupa- ja valvontaviranomaisten on oltava keskenään riittävästi yhteistyössä.

Valvontaan käytettävissä olevat resurssit

Kiteen kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisena toimii ympäristölautakunta. Ympäristövalvonnan henkilöstöä on yksi henkilö, ympäristöpäällikkö. Ympäristöpäällikkö toimii lautakunnassa sekä ympäristönsuojelun että rakennusvalvonta-asioiden esittelijänä. Ympäristönsuojelun tehtäväalueelta on vähentynyt 0,25 htv sihteeriresurssi edellisen valvontasuunnitelman laatimisen jälkeen, joten myös ympäristönsuojelun toimistotehtävät on siirretty ympäristöpäällikölle.

Valvontasuunnitelmassa esitettyjen tarkastusten lisäksi valvontatehtäviin kuuluu lupa- ja ilmoituspäätösten valmistelu sekä lausuntojen antaminen muille viranomaisille, kuntalaisten ja yritysten neuvonta, erilaisten sidosryhmien kokouksiin ja koulutustilaisuuksiin osallistuminen.

Ympäristönsuojeluviranhaltija käyttää valvontasuunnitelman mukaiseen valvontaan noin 10 % työajastaan eli 21 pv/vuosi. Ympäristöministeriön valvontaohjeen mukaan valvontaan käytettävissä olevasta työajasta tulisi määrääikaistarkastuksiin varata noin 25-30 %. Yhden valvontakohteen tarkastukseen käytettävä kokonaistyöaika arvioidaan olevan keskimäärin 7 tuntia, joten vuodessa määrääikaistarkastuksia tehdään yhteensä noin 6-7 kpl.

Tehtävien priorisointi

Koska kaikkia lakisäätteisiä tehtäviä ei aina voida hoitaa viivytyksettä, on tehtäviä tarpeen priorisoida. Ympäristövalvonnan tehtävien lakisäätteisyyden vuoksi ei mitään osa-aluetta ole mahdollista jättää kokonaan hoitamatta. Priorisointi tehdään niin, ettei ympäristönsuojelun kannalta merkittävimpien asioiden käsittely viivästy tarpeettomasti.

Valvontaa priorisoidaan seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Lupavalvonta:

- Lupavalvontaa tehdään valvontasuunnitelman ja -ohjelman mukaisesti, ja se perustuu laitoskohtaiseen ympäristöriskin arviointiin
- Maa-aineslupia valvotaan säännöllisesti vuosittaisen katselmuksen yhteydessä ja muun valvonnan yhteydessä.
- Valvonnassa havaittuihin epäkohtiin puututaan aktiivisesti ensin kehoittamalla ja tarvittaessa hallintopakkoa käyttäen.
- Poliisille tehdään tutkintapyyntöjä lainsäädännössä esitetyin perustein

Vireillepanoasiat:

- Kirjalliset vireillepanot ja viranomaisen itse vireille panemat asiat käsitellään vireillepanon kiireellisyys huomioiden niiden saapumisjärjestyksessä
- Kiireellisimpinä käsitellään valvonta-asiat, jotka koskevat esimerkiksi pohjavesialueille sijoittuvaa toimintaa tai kun on kyse peruuttamattomasta vahingosta ympäristölle, terveydelle tai omaisuudelle

Toimenpidepyynnöt:

- Toimenpidepyyntöjen käsittelytarve harkitaan aina huolellisesti.
- Käsittelyyn otetaan toimenpidepyynnöt, jotka koskevat säännöllisen valvonnan kohteita, tai jos saadun selvityksen perusteella voidaan olettaa asian edellyttävän viranomaisen oman vireillepanon tekemistä asiassa.
- Viihtyvyyshaittoja koskevia valvonta-asioita käsitellään vain haitankärsijän kirjallisesta vireillepanosta tai muista erityisistä syistä.

Delegoinnit

Kiteen kaupungin hallintosäännössä on määritelty ympäristölautakunnan ja ympäristöpäällikön tehtäviä. Tämän lisäksi lautakunta delegoi omaa toimivaltaansa viranhaltijalle omilla delegointipäätöksillään.

Viranomaisten välinen yhteistyö

Ympäristönsuojeluasetuksen (713/2014) 39 §:n mukaan lupa- ja valvontaviranomaisten on oltava keskenään riittävässä yhteistyössä. Ympäristönsuojelulain mukaisia valvontaviranomaisia ovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. ELY-keskus on varannut kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle mahdollisuuden olla läsnä joissakin lupa- ja valvontatarkastuksissa.

Jätelain 24 §:n mukaisia yleisiä valvontaviranomaisia ovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Lähtökohtaisesti yleisten valvonta-

viranomaisten toimivalta on rinnakkainen, mutta jätelaissa on erikseen säädetty joistakin tehtävistä, joissa toimivalta on vain nimetyllä valvontaviranomaisella.

Vesilaisissa tarkoitettuina valvontaviranomaisina toimivat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen vesilain 1 luvun 7 §:n nojalla. Valvontaviranomaisilla on rinnakkainen toimivalta valvonta-asioissa. Aluehallintoviraston ympäristöluvat - vastuualue käyttää vesilain mukaista hallintopakkoa, vaikkei muuten toimikaan ympäristönsuojelulain eikä vesilain mukaisena valvontaviranomaisena.

Roskaamis- ja rakennuspaikan käyttämiseen ympäristöä rumentavalla tavalla liittyvissä asioissa ympäristönsuojeluviranomainen suorittaa valvontaa yhdessä rakennusvalvonnan kanssa. Rakennusvalvonnan tehtäviin kuuluvat tapaukset, jotka liittyvät rakennusjärjestyksessä säädetyn rikkomiseen ja ympäristönsuojeluviranhaltija käsittelee jätelain tarkoittamat roskaamistapaukset.

Valvontayhteistyötä Tukesin ja pelastuslaitoksen kanssa tehdään kemikaalien teollisen käsittelyn ja varastoinnin valvonnassa sekä muussa kemikaalivalvonnassa. Ympäristövahingon sattuessa yhteistyötä tehdään pelastuslaitoksen kanssa. Tällaisia tilanteita ovat muun muassa öljy- ja kemikaalivahingot tai liikenneonnettomuudet. Pelastusviranomainen aloittaa ensisijaisesti ympäristövahingon torjunnan. Öljyvahinkotapauksissa kunnan jälkitorjuntaviranomainen jatkaa toimenpiteet pelastusviranomaisen jälkeen. Muissa kemikaalivahingoissa valtion tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee paikalla tarvittaessa tarkastuksen ja päättää jatkotoimenpiteistä.

Pohjois-Karjalan ELY-keskus suorittaa maataloustukien valvontaa. Mikäli valvonnassa huomataan puutteita tilojen harjoittamassa toiminnassa ympäristönsuojelun osalta, tulee niistä ilmoitus ympäristönsuojeluyksikköön.

Ympäristöterveydenhuollon kanssa valvontayhteistyötä tehdään mm. meluun liittyvissä kysymyksissä sekä haaskoihin ja eläintenpitoon liittyvissä tarkastuksissa.

Tarvittaessa valvontatehtävien suorittamista varten voidaan pyytää virka-apua poliisilta.

Taulukkoon 7 on koottu keskeisimmät yhteistyötahot.

Taulukko 7: kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen keskeisimmät yhteistyötahot

Yhteistyötaho	Valvontakohteet
rakennusvalvonta	lupahakemukset, hajajätevesisuunnitelmat, rakennus- ja purkujätteet, roskaamiskohteet, eläinsuojat
ympäristöterveydenhuolto	ympäristölupahakemukset, maatalouskohteet, yleisötapahtumat, joissa elintarvikkeita, jätehuolto, vesihuoltolain vapautushakemukset
kaavoitus	kaavahankkeet
tekninen toimi	yleiset alueet, infran rakentaminen ja ylläpito, jätelain kohteet, liitty-

	minen jätehuoltoon, vieraslajien torjunta
maaseututoimi	maatalouskohteet
vesi- ja jätehuoltolaitokset	vesi- ja jätehuollon valvontakohteet, vesihuoltolain vapautushakemukset
naapurikunnat	vaikutuksiltaan kunnan rajat ylittävät kohteet, yhteistyö ympäristönsuojelun asioissa
ELY-keskus	ympäristöluvat, pilaantuneitten maiden puhdistaminen, onnettomuustilanteet, eläinsuojat, ojitukset, vesiensuojelu, luonnonsuojelu
aluehallintovirastot	ympäristöluvat
palo- ja pelastuslaitos	öljyntorjunta, öljysäiliöt, kemikaalikohteet, onnettomuudet, rakennusten harjoituspoltto
poliisi	rikkomustilanteet, virka-apu, ympäristörikostorjunta
TUKES	kemikaalit
ruokavirasto	maatalouskohteet: lannoitus, eläinperäiset jätteet
museovirasto	ympäristöluvat, maa-ainesluvat